

В. А. Панченко,*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
аспірант кафедри перекладу
та лінгвістичної підготовки іноземців*

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОЇ ПІСНІ

Статтю присвячено вивченню лінгвокогнітивних та лінгвостилістичних особливостей сучасної популярної українськомовної та російськомовної пісні. Встановлено алгоритм стилістичного аналізу тексту пісні. Схема створення цього портрета охоплює такі етапи опису тексту: концептосфера пісні; граматичні, лексичні і стилістичні засоби створення експресивності; структура пісні; звукопис та/або кольоропис; креолізація тексту.

Ключові слова: пісня, стилістичний портрет, концепт, звукопис, кольоропис, креолізація, тропи.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У статті розглядається проблема створення стилістичного портрету сучасної пісні; ця проблема є як лінгвістичною так і дидактичною. Пісня – один з перших, якщо не перший, жанр творчості людини. За тисячоліття свого існування вона невідомо змінилася як у плані форми, так і в плані змісту. Незмінним залишилося лише призначення пісні для вираження почуттів людини; пісня – це твір, якому завжди притаманна експресія, яскраве виявлення почуттів, настроїв, переживань, для чого необхідно застосування комплексу стилістичних засобів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Помітний інтерес до тексту сучасної пісні спостерігаємо в низці робіт останніх десятиліть. Зокрема, дисертація О. В. Нагибіної розглядає змістовні та мовні особливості текстів сучасної естрадної пісні [3]; О. О. Карапетян описує експресивно-семантичну структуру російської ліричної пісні [2]; стереотипність шлягеру як тексту масової культури є предметом дослідження Т. О. Григор'євої [1]; актуальні проблеми лінгвоекології пісні цікавлять А. М. Полежаєву [5]; пісню й відеокліп вивчає Ю. Є. Плотницький [4] тощо. Але, наскільки нам відомо, поняття стилістичного портрету ще не отримало достатнього висвітлення.

Мета і завдання статті полягають у тому, щоб визначити принципи створення стилістичного портрету сучасної популярної пісні, проілюструвати визначені принципи та описати дидактичні можливості цього портрету. Об'єктом вивчення є тексти сучасних українськомовних та російськомовних популярних пісень XXI ст. Предметом дослідження є мовні та мовленнєві засоби, що створюють стилістичну специфіку пісенного тексту. Специфіка теми дослідження зумовила комплексний підхід до вибору методів дослідження як загальнонаукових, так і частково наукових: описового із прийомом інтерпретації (для виділення домінуючих концептів); структурного у формах дистрибутивного аналізу (для виявлення можливостей лінгвального втілення концепту); експерименту (для аналізу ролі звукопису в пісенному тексті). Джерельну основу роботи становлять популярні пісні XXI ст., що представлено в мережі Інтернет на сайтах masteroff.org, GoodSongs.com.ua, morepesen.ru, textgotov.com, bestsongs.com.ua, mirpesen.com, you.tube та деяких

інших. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше комплексно описано сукупність засобів мовного вираження стилістичної експресії сучасної пісні.

Теоретичне значення полягає в спрямуванні роботи на вирішення сучасних проблем теорії тексту загалом і пісенного зокрема. Стилiстичний «портрет» пісні можна використовувати під час вивчення як рідної мови, так й іноземної, завдяки популярності пісенної творчості серед молоді, яка вивчає ці мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Комплекс мовних та мовленнєвих засобів створення форсовано експресивного тексту пісні є її стилістичним портретом, схему якого можна побудувати у такий спосіб:

- концептосфера пісні;
- граматичні, лексичні і стилістичні засоби створення експресивності;
- структура пісні;
- звукопис та/або кольоропис;
- креолізація тексту.

Розглянемо текст пісні «Так выпала карта» (Время и Стекло). Основу цієї пісні складають концепти «кохання», «розлука», «час», «релігія», «Інтернет». Таке з'єднання концептів, на нашу думку, специфічно саме для новітнього пісенного тексту, де є протиприродним поєднання таких несхожих понять, як релігія та Інтернет.

Одним із граматичних засобів вербалізації вказаних концептів є посилена роль займенників. Реалізовано моделі *Я + Ти, мій – твій*, і в різних частинах тексту змінено їх гендерне подання на зразок: «*Я читала в глазах твоих правду*» та «*Я читал в глазах твоих правду*».

У тексті загалом 26 речень, з них – 16 простих двоскладних, 4 односкладних, 4 безсполучникових, 2 складних (без урахування повтору приспіву). Наявне прагнення до спрощеної синтаксичної структури пісенного тексту, що сприяє легшому сприйняттю семантичних зв'язків під час музичного виконання. Повтори в цьому тексті трапляються передусім у приспіві. Спостерігаємо також повтор останніх рядків куплета, де змінено гендерне спрямування, процитоване раніше. Зазначимо також риторичні питання «*Ну зачем говоришь мне «до завтра»? Ну зачем от меня исчезаешь?»*. Звернемо увагу на лексичний повтор слова «лучик» у першому й другому куплетах: *Тёплый лучик ко мне устремился на краю одинокой кровати. – Задержись хотя бы на день, подари мне лучик счастья.*

До лексико-стилістичних особливостей тексту належить розгорнута метафора «жизнь – книга», яка з'являється в першому куплеті: *Я листала жизнь очень быстро, пропуская абзацы, целые главы*, а потім розвивається в другому: *Не оставили в книге закладки, чтоб вернуться назад и всё вспомнить* та повторюється в приспіві: *Где же ты, моя малышка? На какой странице книжки о любви?*

До лексичних засобів створення експресії аналізованого тексту уналежнюємо також використання фразеологізмів *выпала карта, расставит фишки, зайти под паролем*, запозичення у формі варваризму *after-party*. Стилiстичні прийоми представлено епітетами *теплый лучик, прокуренные окна, одинокий скучающий пляж*; уособленнями *лето убежало, задрожали в волнении стекла*, порівняннями: *дни словно искры, словно ангел на землю спустился*.

Структура пісні типова: вона складена із приспіву, першого куплета, приспіву, другого куплета й приспіву. Час звучання складає 3 хвилини 54 секунди. Звукопис і кольоропис у пісні майже не представлені: зазначимо дещо підвищену частоту звуків [ш] і [ж], проте програма ВААЛ не сприймає цей текст як емоційно

забарвлений. Кліп до пісні частково відображає її зміст, зберігаючи метафору «книга» й уособлення «окна». Кліп завершено образом вогню, який відсутній у тексті.

Побудуємо стилістичний портрет ще однієї популярної пісні, яка має назву «Троль» (Время и Стекло). Насамперед звернемо увагу на назву пісні. Спираючись на використані класифікації, визначимо її як інформативно-концептуальну, тісно пов'язану з експресивним задумом автора. На перший погляд, це іменник, який позначає казкове чудовисько. Але насправді ця назва є омоформою: іменник «троль», який надалі в тексті співвіднесено з іменником «полутроль», та наказовий спосіб дієслова «троллить», яке має значення провокувати співрозмовника або групу людей, створювати конфліктні діалоги для негативних емоцій. Отже, назва успішно виконує функцію актуалізації ключових компонентів пісні.

Текст починається із градації «*сломанная лапка, ожерелье, диадема*». Саме ця частина, як свідчать коментарі в мережі Інтернет, значною мірою сприяла популярності пісні.

Основу пісні складають концепти «кохання», «час», «Інтернет», причому перший концепт відбиває невдале кохання.

Одним із граматичних засобів вербалізації вказаних концептів є посилення ролі займенників. Реалізовано моделі *Я + Ти, Він – Вона*. У різних частинах тексту йдеться про різні пари. Лірична героїня стверджує: «*По-любому, я с тобой не буду. По-любому, я не буду с тобой*» та протиставляє себе іншій героїні, яка підкорена забезпеченим чоловіком: «*Почему им всем везёт -/Он её на мерсе в кино везёт!*»

У тексті – 26 речень, з яких – 14 простих двоскладних, 5 – односкладних, 2 – безсполучникових, 5 – складних (без урахування повторів). Тут, як і в попередньому прикладі, спостерігаємо прагнення до спрощеної синтаксичної структури пісенного тексту. Повтори в цій пісні трапляються як у приспіві, так і в куплетах. У реченні «*Уровень, каждый день мужчин меньше всё*» спостерігаємо інверсію (*все меньше*), а також еліптовану частину «уровень», де можна запропонувати варіант «уровень отношений, уровень мужественности» тощо.

Серед лексико-стилістичних особливостей тексту назвемо такі: неявна алюзія «*Сломанная лапка...*», що асоціюється з номером «Камеді клуб», який також був певною алюзією на героїв серіалу «Династія».

До лексичних засобів створення експресії аналізованого тексту уналежнюємо використання розмовної лексики та сленгу «*офигенная проблема*», «*троллить*», «*оказался тряпкой*», «*по-любому*», «*Погнали!*»

Стилістичні прийоми представлено антитезою *хотела Быть с тобой, ... Никогда нам не быть с тобой*; уособленнями *Видишь, как любовь убивает боль* (цю фразу можна характеризувати як синтаксичну омонімію, оскільки не зовсім зрозуміло, яке слово є підметом, яке – додатком), порівняннями: *И она к нему ползёт, как кошка*.

Структура пісні така: вона складається із 3 куплетів, з яких 2 мають по 10 рядків, урахувавши повтори, третій складається з 10 рядків; приспіву після кожного куплета. Час звучання складає понад 3 хвилини (3.07 та 3.17 у різних кліпах). Кольоропис у пісні не представлено. Зазначимо підвищену частоту звуків [л] і [б]; програма ВААЛ сприймає цей текст як емоційно забарвлений, який створює враження «*красивого, безопасного, гладкого, доброго, нежного, женственного, радостного*».

До цієї пісні створено два кліпи різного типу. Перший, менш популярний, є простим «підтанцюванням». Другий кліп є досить популярним, він посів сьоме місце в рейтингу популярності переглядів у світі The Pudding за грудень 2017 р. Цей кліп можна уналежнити до такого типу кліпів, як ілюстрація текстового ряду, тобто значною мірою його зміст збігається зі змістом пісні.

Текст пісні, отже, є живим і постійно поповнюваним джерелом вивчення мови й культури, національних особливостей людей. У пісенних текстах у художній формі відображено сьогоденні інтереси слухачів, стереотипи свідомості на певному історичному етапі розвитку суспільства; пісенні тексти наочно відтворюють риси сучасного мовного смаку. Стилiстичний вигляд сучасної популярної пісні віддзеркалює також певні негативні риси культурно-мовної ситуації в сучасній мові, що виявляються в байдужості до семантики використовуваних слів, послабленні і по-рушенні відмінкового керування, зловживанні іншомовною лексикою, використанні засобів мовної агресії, переважанні просторічних, жаргонних слів і конструкцій.

Наступною ілюстрацією до запропонованого нами стилістичного портрету сучасної пісні є текст пісні групи «Казка» «Плакала», яка нещодавно увійшла до десяти найпопулярніших пісень світу. Концептуальна сфера цієї пісні охоплює концепти «кохання» та «доля», які вербалізуються за допомогою гіперболи «*моря сліз*», епітета «*таємний знак*», метафори «*фіалка розцвіла*», «*загнав під лід, не знайду душу я*», що створює враження сумної долі, типової для кількох поколінь жінок.

Для граматичної структури пісні типовим є переважання коротких безсполучникових речень (*Зотліла ніч, зранку все стало сіре / Знайти нові кольори мушу я / Лице умий дощем, що треба ще?*), займенникова модель Я мінус Ти (*Та знай, це гра моя, мени слів більше діла*). У тексті трапляються повтори ключових слів (*менше слів, більше діла, врятую, врятуюсь, болить, ой, болить*).

У цій пісні відсутні подовжені, протягнуті звуки, протиставлені сірий та фіалковий кольори; текст є креолізованим за допомогою відеокліпу-ілюстрації, який складається з облич дівчат та жінок різного віку, які плачуть, витирають сльози і знову готові боротися з викликами долі.

Висновки та перспективи дослідження Запропоновану нами схему аналізу тексту пісні можна використовувати на практичних заняттях з російської мови, зокрема для іноземних студентів, оскільки пісня є одним з улюблених жанрів молоді, і її аналіз може зробити заняття мотивованішими. Виконане дослідження відкриває перспективи подальших наукових розвідок у таких напрямках: аналіз пісень іншими мовами (наприклад, англійською, китайською) на основі створеного портрета пісні українською та російською мовою.

Література

1. Григорьева Т. А. Стереотипность шлягера как текста массовой культуры: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 – «Русский язык» / Спб-ск. гос. ун-т. Санкт-Петербург, 2003. 236 с.

2. Каранетян Е. А. Экспрессивно-семантическая структура рус-ской лирической песни как жанровой формы художественной речи и лексические средства ее формирования: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / Ставропольск. гос. ун-т. Ставрополь, 2001. 254 с.

3. Нагибина Е. В. Содержательные и языковые особенности текстов современных эстрадных песен: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык» / Ярослав. гос. ун-т. Ярославль, 2003. 219 с.

4. Плотницкий Ю. Е. Лингвостилистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / СГПУ. Самара, 2005. 183 с.

5. Полежаева А. Н. Проблемы современного песенного текста: лингвоэкологический аспект: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык» / Ивановск. гос. ун-т. Иваново 2011. 213 с.

References

1. Grigor'eva, T. A. (2003), *Popular Song Stereotypes as a Text of Mass Culture [Stereotipnost' shljagera kak teksta massovoj kul'tury]*: diss. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – “Russkij jazyk”, Spb-sk. gos. un-t, Sankt-Peterburg, 236 p.

2. Karapetjan, E. A. (2001), *Expressive and Semantic Structure of Russian Lyrical Song as a Genre Form of Artistic Speech and Lexical Means of its Formation [Jekspressivno-semanticeskaja struktura russkoj liricheskoj pesni kak zhanrovoj formy hudozhestvennoj rechi i leksicheskie sredstva ee formirovanija]*: diss. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 «Russkij jazyk», Stavropol'sk. gos. un-t, Stavropol', 254 p.

3. Nagibina, E. V. (2003), *Content and Language Peculiarities of Contemporary Variety Songs [Soderzhatel'nye i jazykovye osobennosti tekstov sovremennyh jestradyh pesen]*: diss. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 «Russkij jazyk», Jaroslav. gos. un-t, Jaroslavl', 219 p.

4. Plotnickij, Ju. E. (2005), *Linguostylistic and Linguocultural Characteristics of English Song Discourse [Lingvostilisticheskie i lingvokul'turnye harakteristiki anglojazychnogo pesennogo diskursa]*: diss. ...kand. filol. nauk : 10.02.04 , SGPU, Samara, 183 p.

5. Polezhaeva, A. N. (2011), *Contemporary Lyrics Problems: Linguocultural Aspect [Problemy sovremennogo pesennogo teksta: lingvoekologicheskij aspekt]*: diss. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 «Русский язык», Ivanovsk. gos. un-t, Ivanovo, 213 p.

В. А. Панченко,

*Днепро́вский национальный университет имени Оле́ся Гонча́ра,
кафе́дра перевода и лингвистической подготовки иностранцев*

СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОЙ ПЕСНИ

Статья посвящена изучению лингвокогнитивных и лингвостилистических особенностей современной популярной украиноязычной и русскоязычной песни. Предложен алгоритм стилистического анализа текста песни. Схема создания портрета песни охватывает следующие этапы описания: концептосфера песни; грамматические, лексические и стилистические средства создания экспрессивности; структура песни; звукопись и / или цветопись; креолизация текста.

Ключевые слова: песня, стилистический портрет, концепт, звукопись, цветопись, креолизации, тропы.

STYLISTIC PORTRAIT OF CONTEMPORARY SONG

The article deals with the study of the means of achieving expression of contemporary popular songs at stylistic level. The notions of expression and stylistic portrait are revealed in the paper. With the help of a set of methods, the concept sphere of modern songs, their lexicogrammatical features have been studied. The expressive song is regarded as a creolized text, sounds and colors in the song are described. The stylistic portrait of a modern song is created. The song is one of the first genres of human creativity. However, despite a considerable attention of linguists, the lyrics still show new aspects that deserve to be studied. The topicality of the paper is, therefore, explained by theoretical aspects of modern linguistics and, above all, the need to explore the means of creating the text expressiveness, to suggest the prospects of using these tools in the communication process. Therefore, the purpose of the paper is to generalize and describe the linguistic methods and means of creating modern song text based on the theoretical foundations of contemporary stylistics, cognitive linguistics, communicative linguistics, linguocultural studies, and other humanities. In the contemporary song in various combinations, such tropes as metaphor, epithet, comparison, personification, hyperbole, metonymy, allusion, amplification, lithotum, oxymoron, solecism, stylization, euphemism are used. In this paper a stylistic portrait of a number of contemporary songs is constructed, taking into account the concentration of all of the above-mentioned techniques in them. The prospect of further research is seen in the analysis of songs in other languages (Ukrainian, English, and Chinese) on the basis of the Russian-made portrait of songs presented here.

Key words: song, stylistic portrait, concept, prosody, colour writing, creolization, tropes.